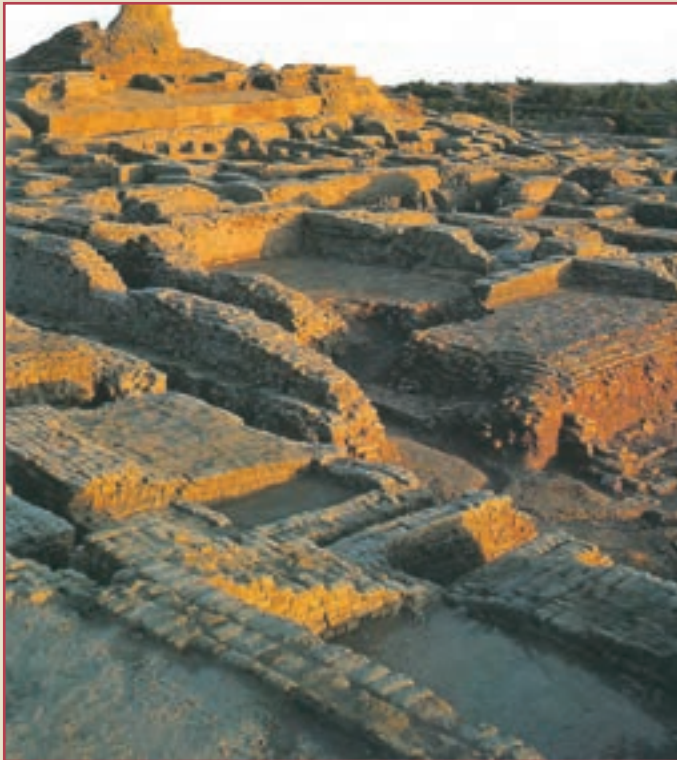

چین و هند باستان

مقدمه

چین و هند^۱ از قدیمی‌ترین مراکز پیدایش تمدن در آسیایند. این دو سرزمین از حیث وسعت، جمعیت و تنوع آب و هوایی و نیز وجود اقوام و فرهنگ‌های گوناگون شهرت بسیاری دارند؛ هر دو این تمدن‌ها در کناره رودهای بزرگ پدید آمده‌اند. همچنین این دو سرزمین زادگاه ادیان و اندیشه‌هایی‌اند که نقشی اساسی در تاریخ ایفا کرده‌اند. این دو در روزگار کهن روابط بازرگانی و فرهنگی قابل توجهی نیز با یکدیگر داشته‌اند. بازرگانان از طریق جاده ابریشم کالاهای ساخت چین را به هند می‌آوردند و تولیدات آن را نیز به نقاط دیگر جهان می‌بردند.

دین بودایی ابتدا در هند پیدا شد، اما بعدها در آسیای مرکزی و چین پیروان زیادی یافت؛ به طوری که امروزه تبت^۲ مهم‌ترین مرکز بوداییان است. چین و هند دستاوردهای تمدنی بسیاری داشته‌اند که در این درس به اختصار با آنها آشنا می‌شوید.

آثار به جا مانده از موهنجودارو (تصویر سمت راست) در تصویر سمت راست تعدادی از مهرهای کشف شده در آنجا نیز دیده می‌شود.

۱- توجه داشته باشید که در اینجا منظور از هند، سرزمینی است که هنوز پاکستان و بنگلادش امروزی از آن جدا نشده بودند.

هند پیش از آریایی‌ها

بر شهرها و دهکده‌های آنان مسلط شدند. تسلط آریایی‌ها بر قسمت‌های شمالی هند موجب شد که عده‌ای از درویدی‌ها به قسمت‌های مرکزی و جنوبی هند مهاجرت کنند. و در سواحل جنوبی هند، شهرهای بزرگی بسازند.

مهاجران آریایی که به هندوستان رفتند حکومت واحدی تشکیل ندادند؛ بلکه در گوشه و کنار آن سرزمین پراکنده شدند. هریک از قبایل آریایی قلمرو کوچکی را به خود اختصاص داد و در آن ساکن شد.

زبان آریایی‌های هند سانسکریت بود. آنان سرودهای دینی خود را به این زبان می‌خواندند. آریایی‌ها همچون سایر اقوام باستانی تصور می‌کردند که هریک از پدیده‌های طبیعی، خالق جداگانه دارد؛ بنابراین، به خدایان متعددی اعتقاد داشتند.

در اوایل قرن بیستم میلادی، باستان‌شناسان بقایای دو منطقه باستانی «موهنجودارو»^۱ و «هاراپا»^۲ را در هند کشف کردند. این دو منطقه که قدمت آنها به ۳۰۰۰ سال ق.م. می‌رسد، در زمان خود بسیار آباد بودند. ساکنان آن با کشاورزی، نساجی و کوزه‌گری آشنا بودند و ابزارهایی مانند تبر، تیشه، مَهرهای سنگی و ... می‌ساختند و نیز با سومری‌ها و مصریان باستان روابط بازرگانی داشتند.

ورود آریایی‌ها

از حدود ۱۵۰۰ ق.م. گروه‌هایی از قبایل آریایی به هند وارد شدند^۳. آنان مردمان جنگجویی بودند که از اسب و ارابه استفاده می‌کردند و آداب و عقاید ویژه خود را داشتند. آنان با سرکوب مردم بومی هند، یعنی درویدی‌ها،

۱- در پاکستان امروزی

۲- Harappa

۳- شمال غربی هند (گذرگاه خیبر) مسیر اصلی اغلب مهاجرت‌ها و هجوم‌های قبایل مختلف، به داخل این شبه‌قاره بوده است. آریایی‌های اولیه، هخامنشیان، یونانیان، مسلمانان و مغولان، اغلب از اینجا به هند قدم نهادند و در تحولات تاریخی آن سرزمین نقش ایفا کردند.

۴- Dravidian

طریق به آنچه می‌خواهد نرسیده است. بنابراین، شیوه‌های رایج ریاضت را که اساس آن عبارت از انزوا و روزه‌های طاقت‌فرسا بود، ترک کرد. سرانجام، روزی در زیر یک درخت احساس کرد به آرامش رسیده و راه درست زندگی را دریافته است. از آن پس، سیدارتا که به بودا (نجات یافته، روشن شده) معروف شده بود، پیروانی یافت و به تبلیغ اندیشه‌های خود پرداخت. بودا با قربانی کردن حیوانات، تناسخ و ... مخالف بود؛ به همین دلیل، برهمنان با او دشمن شدند و با عقایدش به مخالفت پرداختند.

مجسمه بودا. در سرزمین‌های بودایی نشین تعداد نسبتاً زیادی از این‌گونه مجسمه‌ها وجود دارد.

نخستین پادشاهان هند

داریوش اول، پادشاه هخامنشی، شمال هند را فتح کرد

مجموعه متون دینی آریایی‌ها را وداها می‌نامند. وداها شامل سرودهای ستایش خدایان و دستورات مربوط به آداب دینی (مانند قربانی کردن) است. وداها قدیمی‌ترین سند درباره طبقات جامعه هند باستان است. علاوه بر آن در دو کتاب اوپانیساده‌ها و مهابهاراتا نیز اطلاعات ارزشمندی درباره مردان بزرگ و دانای آریایی و اندیشه‌های آنان در مورد جهان و انسان وجود دارد.

برهمن‌ها (روحانیون آریایی)	} طبقات اجتماعی هند در عصر آریایی
کشاتریاها (نظامیان)	
ویس‌ها (کشاورزان، بازرگانان و پیشه‌وران)	
شودراها (کارگران و اسیران)	

ظهور بودا^۲

در فاصله رواج وداها تا ظهور بودا، آیین‌ها و اندیشه‌های بسیاری در هند گسترش یافته بود که اغلب آنها مراسم سخت و طاقت‌فرسایی را بر پیروان خود تحمیل می‌کردند و با خرافات بسیاری همراه بودند. عده‌ای از مردم، اعتقاد خود به دستوره‌های دینی را از دست داده بودند. برهمنان بیش از پیش قدرت یافته بودند و بر زندگی مردم تسلط داشتند. در این شرایط، در خانواده‌ای اشرافی فرزندی متولد شد که او را سیدارتا^۳ نامیدند. سیدارتا در محیطی سرشار از نعمت‌های دنیوی، بزرگ شد، ازدواج کرد و صاحب فرزند شد اما اندیشه مداوم او درباره بیماری، پیری و مرگ سرانجام موجب شد تحول عمیقی در اندیشه‌های وی پدید آید. پس شهر و دیار خود را ترک کرد و همچون برخی برهمن‌ها در انزوا به ریاضت پرداخت؛ اما بعد از مدتی احساس کرد که از این

۱- Veda

۳- Siddarta

و آن را خراجگزار ایران کرد. با سقوط هخامنشیان به دست اسکندر، شمال هند به دست یونانیان افتاد اما با انتشار خبر مرگ اسکندر، یک فرمانده هندی به نام چندراگوپتا^۱ علیه یونانیان قیام کرد و آنان را بیرون راند. او در مدت کوتاهی توانست حکومت‌های محلی را تابع خویش کند و حکومت قدرتمندی به وجود آورد. این حکومت را موریا^۲ نامیده‌اند. از دیگر پادشاهان مشهور حکومت موریا، آشوکا^۳ است که در تاریخ شهرت فراوانی دارد و پادشاهی خوشنام است. حکومت موریا پس از مرگ آشوکا ضعیف شد. بعد از مدتی، قدرت جدیدی در هند به وجود آمد. این قدرت جدید، حکومت گوپتا^۴ بود که از برخی جهات با حکومت موریا تفاوت داشت. از جمله این تفاوت‌ها، گرایش مذهبی گوپتاهاست. آنان طرفدار برهمنان و مخالف سرسخت بوداییان بودند. حکومت گوپتا تا قرن‌ها قدرت را در دست داشت، ولی به تدریج، دچار ضعف و زوال شد. مقارن ظهور اسلام، حکومت‌های محلی بسیاری در هند حکومت می‌کردند.

یک توضیح

سفر مگاستینس^۵ به هند در عصر موریا

در زمان چندراگوپتا یک سفیر مقدونی از جانب سلوکیان (جانشینان اسکندر در ایران و میان دورود) به هند فرستاده شد. او در بازگشت شرح مشاهدات خود را درباره هند نوشت. براساس نوشته وی، هند در عصر چندراگوپتا بسیار آباد و پر رونق بوده؛ به ویژه پایتخت آن، پاتالی پوترا^۶، ساختمان‌ها، بازارها، خیابان‌ها و جمعیت فراوانی داشته است. سفرنامه مگاستینس برای مورخان ارزش زیادی دارد؛ زیرا از این سفرنامه برای شناخت اوضاع هند باستان، استفاده‌های فراوانی می‌کنند.

۱- Chandra gupta

۲- Muria

۳- Ashoka

۵- Megasthenes

۶- Patali putra

فرهنگ و تمدن هند باستان

هند را می‌توان در خرابه‌های موهنجودارو و هاراپا یافت. با گسترش بودایی‌گری و سایر ادیان و عقاید هندی، معابد بسیاری در سراسر این سرزمین وسیع ساخته شد. برخی از معابد را در دل کوه‌ها و میان غارها می‌ساختند. علاوه بر آن، بقایای کاخ‌های چندراگوپتا، آشوکا و سایر فرمانروایان هند، بیانگر پیشرفت هنر و معماری هند باستان است. معماران عصر آشوکا به تقلید از تخت جمشید، کاخ باشکوهی برای پادشاه خود ساختند که خرابه‌های آن هنوز باقی است. هنرمندان هند باستان دیوارهای کاخ‌ها و بسیاری از معابد را با نقاشی‌ها و کنده‌کاری‌های گوناگون می‌آراستند.

مجسمه‌سازی از دیگر کارهای هنرمندان هند باستان است که از قدیم‌ترین دوران رواج داشته است. از جمله، می‌توان به مجسمه‌های فراوانی از خدایان هندی و نیز بودا اشاره کرد که از چوب و سنگ ساخته شده است و در

زندگی اجتماعی: بسیاری از مردم هند کشاورز و گله‌دار بودند و در روستاها زندگی می‌کردند. عده‌ای نیز به نجاری، فلزکاری، نقاشی، آهنگری، چرم‌سازی و... مشغول بودند. در سواحل نیز به ماهیگیری می‌پرداختند. در هند برای پدر خانواده احترام زیادی قائل بودند. هندی‌ها در روابط اجتماعی، اهل ادب بودند و به دیگران احترام می‌گذاشتند. بهداشت فردی را رعایت می‌کردند و به زیورآلات اهمیت می‌دادند. در هند رسم بود که برای تزئین از گل استفاده کنند.

دین در زندگی آنان نقش زیادی داشت؛ به طوری که بخشی از درآمد خود را به برهمن‌ها می‌دادند تا در انجام آداب و رسوم دینی (قربانی کردن، خواندن سرود، فروش طلسم‌های جادو و...) به ایشان کمک کنند. زیارت مکان‌های مقدس همچون معابد، زادگاه پیشوایان دینی و محل وقوع معجزات و نیز رود گنگ برای آنها اهمیت زیادی داشت، به طوری که برای زیارت آنها راه‌های دور و دراز را طی می‌کردند و رنج سفر را به جان می‌خریدند. فرارسیدن عیدهای مختلف برای مردم فرصتی بود تا به شادی بپردازند؛ مانند عید بهار که در آن، مردم صورت خود را رنگ می‌کردند و به کوچه و بازار می‌رفتند.

زنان هندی با اینکه به شوهران خود بسیار احترام می‌گذاشتند، فرزندان را تربیت می‌کردند و کارهای خانه را انجام می‌دادند، ولی رسم غیرانسانی ساتی دربارهٔ آنان به اجرا درمی‌آمد.

فکر کنید و پاسخ دهید:

آیا می‌دانید رسم ساتی چیست؟

هنر و معماری: قدیمی‌ترین جلوه‌های هنر و معماری

مجسمه شیرها مربوط به دوره حکومت آشوکا

سراسر هند به پرستش آنها مشغول بودند.

از دیگر هنرهای رایج در هند باستان موسیقی است که هم به شکل دینی (سرودهای مذهبی) و هم به شکل سرودهای بزمی در دربارها رواج داشت. مشهور است که بهرام گور، پادشاه ساسانی، عده‌ای از آوازه‌خوان‌های هندی را به دربار خود آورده بود.

علوم و فنون: پزشکی از جمله دانش‌هایی است که در هند باستان پیشرفت زیادی کرد. شعار یک پزشک هندی^۱ این بود که: «نه به خاطر خود و نه به خاطر پول بلکه فقط برای نیکی، بیماران را درمان کنید!» اختراع صفر و عدد پی در ریاضی نیز از کارهای هندیان است. نجوم نیز به دلیل ضرورت تعیین روزهای جشن و قربانی مورد توجه بود. پارچه‌بافی و فلزکاری نیز در هند رواج بسیاری یافت. مشهور است که مصریان پارچه‌های مخصوص برای مومیایی کردن مردگان را از هند وارد می‌کردند. همچنین، در هند ساخت وسایل مختلف از عاج فیل رواج داشت.

چین؛ از اسطوره تا تاریخ

تاریخ نگاری چینیان همچون بسیاری از ملت‌های جهان، با «اساطیر» آغاز می‌شود. این اساطیر درباره خاقان‌های نیکوکاری است که هر یک عمر بسیار طولانی کرده و دانش‌های گوناگون را در میان مردم پدید آورده‌اند.

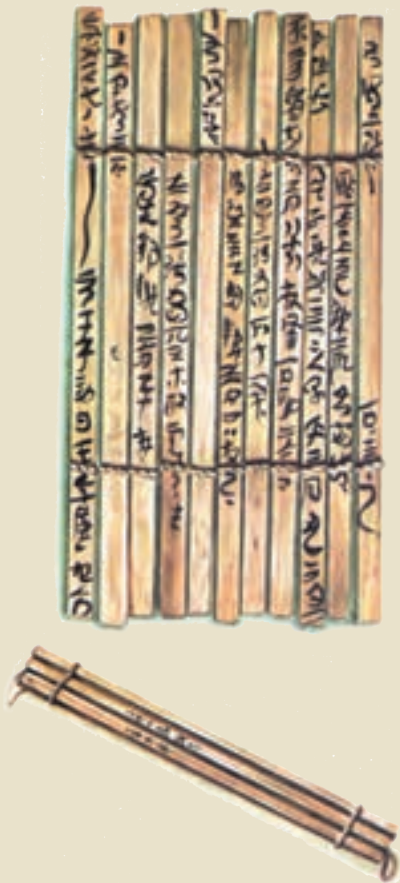
فکر کنید و پاسخ دهید:

به نظر شما، چرا سرگذشت همه ملت‌ها با

اساطیر آغاز می‌شود؟

که از ۱۵۰۰ سال ق.م. پدید آمد. پیدایش و گسترش خط و تقویم در میان آنها از نخستین پدیده‌های مدنیت بود. ساخت ظروف چینی و تهیه ابریشم از دیگر دستاوردهای تمدنی عصر شانگ است.

دومین سلسله‌ای که در چین پدید آمد، چو نام داشت که فرمانروایان آن از ۱۰۲۸ تا ۲۵۶ ق.م. حکومت کردند. در اواخر حکومت آنان، آشوب و جنگ‌های داخلی در چین زیاد شد تا سرانجام قبایلی به نام چه این‌بر کشور مسلط شدند و یکی از مشهورترین حکومت‌های چین باستان را بنیان گذاردند.

چینی‌ها تا پیش از ابداع کاغذ، نوشته‌های خود را بر روی قطعات چوب می‌نوشتند و بعد با کنار هم قراردادن آنها، صفحاتی درست می‌کردند.

نخستین سلسله بزرگ چین باستان شانگ^۲ است

نامید. از جمله کارهای شی هوانگ تی بنای دیوار بزرگ چین است که در زمان سلطنت او بیش از دو هزار کیلومتر از آن ساخته شد. برای این کار، بیش از یک میلیون نفر به کار گرفته شدند. این دیوار که یکی از عجایب عالم است، برای جلوگیری از حمله قبایل بیابانگرد به داخل چین ساخته شد.^۱

در سال ۲۴۶ ق.م در خاندان چه این، پسری سیزده ساله که به شی هوانگ تی شهرت داشت، به سلطنت رسید. شی هوانگ تی نوع نظامی زیادی داشت، به همین دلیل، طی چند پیروزی در جنگ توانست حکومت‌های کوچک را یکی پس از دیگری از میان بردارد و برخاک گسترده چین مسلط شود. او خود را نخستین امپراتور

دیوار بزرگ چین یکی از آثار تاریخی مشهور جهان به شمار می‌رود.

شی هوانگ تی دستور داد تمامی آثار مربوط به کنفوسیوس را نابود سازند؛ اما پس از مرگش دوباره اندیشه‌های کنفوسیوس علنی شد. از این رو، این اندیشه‌ها قرن‌ها در مدارس چین آموزش داده می‌شد.

شی هوانگ تی با اندیشه‌های کنفوسیوس^۲ به مخالفت پرداخت. کنفوسیوس از اندیشمندان بزرگ چینی است که چند صد سال پیش از شی هوانگ تی، می‌زیست و منشأ خدمات اجتماعی و فرهنگی بسیاری شد. در زمان شی هوانگ تی طرفداران کنفوسیوس زیاد شده بودند.

یک توضیح

علمی که اندیشه هضمش نکرده باشد، کاری بی‌فایده است؛ فکری که با علم همراه نباشد، خطرناک است^۳ (کنفوسیوس).

۱- Shi Huang ti = یعنی نخستین امپراتور مستقل چین

۲- عده‌ای نیز معتقدند شی هوانگ تی با ساختن دیوار بزرگ توده‌های مردم را مشغول نگه می‌داشت تا علیه او قیام نکنند.

۳- Confusius

۴- هنری لوکاس، تاریخ تمدن، جلد اول، ترجمه عبدالحسین آذرنگ، انتشارات کیهان، چاپ سوم، ۱۳۷۲، ص ۵۸.

حکومت های کوچکی در گوشه و کنار چین شکل گرفتند.

فرهنگ و تمدن چین باستان

زندگی اجتماعی: بیشتر مردم چین را کشاورزان تشکیل می دادند که در روستاها ساکن بودند. اصلی ترین محصول آنان برنج بود. چینی ها زندگی بسیار ساده ای داشتند. در خانواده چینی، پدر حرمت و اقتدار زیادی داشت و با قدرت تمام بر زن و فرزندان فرمان می راند. داشتن فرزند پسر برای خانواده ها اهمیت زیادی داشت؛ زیرا پسران بهتر می توانستند در مزارع کار کنند. دهقان ها باید به سران حکومت ها مالیات می پرداختند و در صورت لزوم، کار مجانی انجام می دادند؛ مانند زمان شی هوانگ تی که دهقانان وقت زیادی صرف ساختن دیوار بزرگ کردند.

سلسله هان: با مرگ شی هوانگ تی، هرج و مرج چین را فرا گرفت. عده ای از مردم به کاخ او حمله ور شدند و آن را نابود ساختند. چندی بعد، سلسله هان^۱ در چین تشکیل شد. در زمان حکومت خاندان هان، راه ابریشم از امنیت و آبادانی برخوردار بود. در همین زمان، آیین بودا به چین نیز راه یافت. مبلغان بودایی با سفر به چین، بودایی گری را در آنجا گسترش دادند و به پیروان این آیین افزودند.

عاقبت هجوم های مکرر اقوام شمالی و نیز جنگ های داخلی موجب ضعف حکومت هان شد. در سال ۲۲۰ میلادی، این حکومت منقرض شد و تا ۴ قرن پس از آن، حکومت قدرتمند دیگری در چین پدید نیامد که بتواند تمام کشور را به زیر سلطه بکشد؛ در نتیجه،

نمایی از زندگی شهری در
چین قدیم

مهم ترین بخش شهر،
بازار آن بود که بازرگانان
و صاحبان جَرَف در آنجا
کالاهای خود را به نمایش
می گذاشتند.

یک توضیح

لی پو^۱ از شاعران مشهور چین است. سخنان او هنوز مورد توجه چینیان است. سوماچی پین^۲ نیز از مشهورترین مورخان چینی است که ده ها جلد کتاب درباره خاقان های چین نوشته است. لائوتزه^۳ و کنفوسیوس نیز عمیق ترین تأثیرات فرهنگی را در جامعه چینی باقی گذارده اند.

۱- Li Po

۲- Szuma chien

۳- Lao-tze

آموزش: خط چینی همچون خط‌های هیروگلیف، میخی و... از خط‌های باستانی است، ولی برخلاف آنها، طی قرون مورد استفاده قرار گرفته است و هنوز هم رواج دارد. در چین باستان، فرزندان دهقانان از آموزش محروم بودند و تنها فرزندان اشراف به مدارس فرستاده می‌شدند تا برای انجام کارهای حکومتی آماده شوند. در پایان تحصیل از آنان امتحانات جدی و سختی به عمل می‌آمد که تنها در صورت قبولی، مورد پذیرش قرار می‌گرفتند. برخی نیز برای

فرزندان خود معلم خصوصی می‌گرفتند. علوم و فنون: چینی‌ها از نخستین مردمانی هستند که به خوبی با سفالگری و فلزکاری آشنا بودند. بعدها نیز که حکومت‌های بزرگ پدید آمد، شهرهای بزرگ^۱ پر از دانشمندان و صنعتگرانی شد که در رشته‌های گوناگون تخصص داشتند. اختراع کاغذ و فن چاپ، قطب‌نما و باروت از افتخارات مردم چین است. ظروف چینی در عصر خود کم‌نظیر بود و نیز فن نساجی پیشرفت زیادی کرده بود.

پرسش‌های نمونه

- ۱- درباره اسامی و اصطلاحات زیر توضیح دهید.
(الف) دراویدی‌ها
(ب) سانسکریت
(ج) وداها
- ۲- بودا در چه شرایطی ظهور کرد؟
- ۳- درباره آغاز و انجام حکومت موریای توضیح دهید.
- ۴- جلوه‌های مهم هنر و معماری هند باستان کدامند؟
- ۵- دستاوردهای مهم تمدن چین باستان چیست؟
- ۶- درباره حکومت سلسله «چه‌این» و سرنوشت آن، توضیح دهید.

اندیشه و جست و جو

- ۱- درباره روابط چین با هند باستان با ایران مطلبی تهیه کنید.
- ۲- با مطالعه درباره زندگی کنونی مردم هند یا چین، درباره تأثیرات میراث باستانی آنها بر زندگی امروزی‌شان، مطلبی بنویسید.
- ۳- عقاید بودا و کنفوسیوس را با یکدیگر مقایسه کنید.

۱- مانند بی‌بن لیانگ (کای فنگ کنونی) و لیان (هانگ چو کنونی)